

درس پژوهی از نگاه شاعران

رویا صدر | سام سلماسی
تصویرگر

«درس پژوهی» از مباحث مهم و مناقشه برانگیز تاریخ ادبیات فارسی است که در آثار ادبی بارها با کنایه به آن اشاره شده است. مهم ترین مسائلی که در این زمینه مورد توجه شاعران ادب فارسی قرار گرفته عبارت است از:

الف. ناپایداری سیاست‌ها

تأثیر تغییر دولت‌ها بر سیاست‌های آموزش و پرورش همواره مورد توجه شاعران بوده است. آن‌ها گلایه کرده‌اند که دولت‌ها عوض می‌شوند و سیاست‌ها نیز تغییر می‌کنند و بنابراین، نمی‌توان برای درس پژوهی برنامه بلندمدت ریخت. چندان که سعدی شیرازی در همین رابطه می‌گوید:

منه دل بر این دولت پنج روز
به دود دل خلق خود را مسوز
در اینجا شاعر اشاره می‌کند که وقتی دولت یا وزیر پنج روز بیشتر سرکار نیست، تو نباید با تجاری که از درد دل دانش‌آموزان (زحمات آن‌ها) به دست می‌آوری، خودت را با نوآوری‌های آموزشی و درس پژوهی مهتره سوخته بکنی و آخرش هم هیچی به هیچی.

ب. بی‌اثر بودن گروه‌های آموزشی در روند درس پژوهی

یکی دیگر از مشکلاتی که معلمان در قرون گذشته با آن مواجه بوده‌اند و بر کارایی درس پژوهی نیز تأثیر داشته، انجمن‌ها (گروه‌های آموزشی) بوده که گویا شرکت در آن‌ها فایده‌ای نداشته است. چندان که مولوی از کش‌دار بودن سخن در این انجمن‌ها و گروه‌های آموزشی گلایه داشته که به جای نوشتن طرح درس مشارکتی جهت انتقال تجربه و یا حل مشکلاتی

که معلمان در روند تدریس دارند، تنها به کار اتلاف وقت می‌آمده است. او در این رابطه گفته:

سخن کش بینم اندر انجمن

صد هزاران گل برویم زین چمن

در اینجا مولانا ادعا می‌کند که اگر به جای شنیدن سخنان کش‌دار این انجمن‌ها به دنبال کار نان و آبدار دیگری می‌رفتم، تا حالا یک عالمه در کارم گل کاشته بودم (پیشرفت کرده بودم).

دیگر شاعران ادبیات فارسی نیز همواره بر این نکته تأکید داشته‌اند که علی‌رغم اینکه حضور معلمان در گروه‌های آموزشی اجباری نمی‌باشد و حاضر غایب کردن سفت و سخت، در گروه آموزشی حضور در آن‌ها بازدهی لازم را ندارد و افراد هنگام شرکت در آن‌ها فکرشان هزار جای دیگر می‌رود. سعدی شیرازی در همین ارتباط می‌گوید:

هرگز حدیث حاضر غایب شنیده‌ای

من در میان جمع و دلم جای دیگر است

ج. آفات ارائه درس در حضور همکاران

یکی از شیوه‌های درس‌پژوهی که در گذشته نیز رواج داشته، ارائه درس در حضور همکاران مشاهده‌گر بوده که این امر مورد توجه شعرا نیز قرار گرفته است. در این میان، مدیران مدارس علی‌رغم تأکید بر درس‌پژوهی، از این رویکرد به خاطر ایجاد اختلال در برنامه کلاس‌های درس و خالی ماندن برخی کلاس‌ها از معلم همواره انتقاد کرده‌اند. حافظ شیرازی به طرز زیبایی در شعری این رویکرد پارادوکسیکال مدیران مدارس را به چالش می‌کشد:

گفت خود دادی به ما دل، ما محصل بر کسی نگماشتیم

که کنایه‌ای است به مدیر که خودت دل به طرح ما (درس‌پژوهی) دادی و می‌بایستی لوازمش را هم فراهم کنی؛ وگرنه ما مجبورت نکردیم که محصلان را پای درس کسی بنشانی.

با این حال، ارائه بازخورد نزد همکاران پس از اجرا همواره نتیجه‌بخش نبوده و گاهی باعث ایجاد جدال شده و کل طرح و برنامه‌ها را بر باد داده است. چنان‌که سعدی شیرازی در این باره

گفته است:

به آخر ندیدی که بر باد رفت

خنک آن که با دانش و داد رفت

در این شعر، استاد سخن می‌گوید که خوش به حال آنکه آگاهانه و طبق

نقشه، داد و بیداد کرد و رفت و ندید که چطور بعضی اهداف، با

مشکلاتی که بر سر راهشان ایجاد شد، باد هوا شدند....